

МЕТОДОЛОГИЈА СПОЉНОТРГОВИНСКЕ РОБНЕ РАЗМЕНЕ ПО КАРАКТЕРИСТИКАМА ПРЕДУЗЕЋА

ПРАВНИ ОСНОВ

У складу са Стратегијом развоја званичне статистике (2009-2012), статистика спољне трговине увела је 01. Јануара 2008. године индикаторе спољнотрговинске размене по трговинским карактеристикама предузећа, ослањајући се на Евростатову пилот студију *Standardization Exercise 2008* и Уредбе објављене у „Службеном гласнику Европске уније“ – *Commission Regulation (EU) No 113/2010, Chapter 3, Article 15*.

МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ

Циљ и садржај статистичког истраживања

Главни циљ овог статистичког истраживања је да се обезбеди нов поглед на статистику спољне трговине стављањем акцента на карактеристике предузећа, као и на то да се упоређивањем економских информација о предузећима са најважнијим спољнотрговинским показатељима добије шири скуп информација којима се омогућава детаљнија и дубља анализа структуре спољне трговине. Методологија је базирана на спајању детаљних спољнотрговинских података са статистичким пословним регистром.

Извештајне и статистичке јединице

Извештајна јединица је Управа царина. Подаци добијени из административног извора се повезују са одговарајућим индикаторима из статистичког пословног регистра да би се добили захтевани индикатори о трговинским карактеристикама предузећа.

Јединица посматрања је предузеће произвођач извезене односно корисник увезене робе. Све статистичке јединице се на основу класификације делатности NACE рев.2 разврставају на делатности по принципу претежности.

Обухват истраживања

Овим комплексним статистичким обрачуном обухваћена су сва предузећа на територији Републике Србије (без УНМИК/Косово) која су остварила трговинску размену са иностранством у посматраном периоду. Подаци о спољнотрговинској размени умањени су за извоз/увоз физичких лица и као такви мањи су од података о укупној спољнотрговинској размени. Као извозници појављују се произвођачи и извозници робе а као увозници могу се појавити корисници увезене робе и царински обвезници. Принцип који се користи код разврставања предузећа по делатностима је његова претежна делатност, а она је дефинисана као делатност у којој је остварена највећа добит. У оквиру делатности КД, неразврстана предузећа су она код којих се не може одредити претежна делатност.

Метод, време и извори за прикупљање података

Спољнотрговинска робна размена по трговинским карактеристикама предузећа заснива се на повезивању података из царинске декларације са одговарајућим подацима из статистичког пословног регистра, са циљем да се прилагоде трговински токови одговарајућим карактеристикама из регистра као што су: област делатности, величина према броју запослених и слично. Тим повезивањем се обезбеђују основне информације о карактеристикама предузећа, што омогућује анализирање утицаја трговинских токова на запосленост, производњу и новододату вредност. Извори података су Јединствена царинска исправа и статистички пословни регистар. Регистар обухвата сва предузећа која обављају своју економску активност доприносе порасту бруто домаћег производа. Он обезбеђује неопходне информације (област делатности или величина по броју запослених) које карактеришу предузеће. Те карактеристике комбиноване са типичним трговинским варијаблама, као што је шифра производа или земље партнери, омогућавају свеобухватан и разноврстан преглед структуре трговине робом са светом. Подаци се обрађују у месечној динамици, а годишњи подаци добијају се агрегирањем месечних података.

Обавеза заштите индивидуалних података

Индивидуални подаци у нашој пракси по Закону („Службени гласник Републике Србије“, број 72/1992) представљају службену односно пословну тајну, тако да се користе само у сврху агрегирања. Према Правилнику о слободном приступу и заштити статистичких података у Републичком заводу за статистику из марта 2009. године, поверљивим статистичким подацима се сматрају индивидуални подаци, као и збирни подаци код којих се на било који начин може препознати носилац тих података. Овим правилником се од неовлашћеног сазнавања штите тајни и поверљиви, као и агрегирани подаци, уколико се из њих могу препознати индивидуални подаци.

Списак и дефиниције основних обележја – индикатора

Полазећи од основних циљева, уз истовремено уважавање специфичности националне економије, обезбеђују се следећи индикатори:

Спољнотрговинска размена по областима делатности КД и величини предузећа према броју запослених. Овај индикатор показује допринос одговарајуће области делатности и величине предузећа (мереној према одговарајућем броју запослених) укупној трговини. Предузећа су, према броју запослених, сврстана у четири основне групе: микро (0–9), мала (10–49), средња (50–249) и велика (250 и више). Резултати спољнотрговинске размене исказују се за сваку од ових група кроз њихово учешће у укупном броју извозника/увозника, као и у укупној вредности извоза/увоза. Упоредним приказом ова два критеријума могуће је сагледати значај предузећа различите величине и њихов релативан утицај на укупну спољнотрговинску размену.

Учешће највећих предузећа у робној размени са иностранством по областима делатности КД (принцип претежности). За потребе праћења извоза и увоза по областима делатности предузећа, све области делатности груписане су у три целине: *Пољопривреда, лов, шумарство, водопривреда и рибарство* (области КД 01–03), *Индустирија* (области КД 05–33) и *Остале области* (области КД 35–99). Као критеријум за утврђивање припадности предузећа одређеној делатности примењен је принцип претежне делатности произвођача извезене робе, односно корисника увезене робе. Овај индикатор показује учешће највећих предузећа у робној размени Републике Србије са иностранством.

Концентрација спољнотрговинске размене по вредносним разредима предузећа и областима делатности КД (принцип претежности). Предузећа су према вредности оствареног извоза/увоза разврстана у пет вредносних интервала: до 0,1 милион евра, 0,1–1 милион евра, 1–10 милиона евра, 10–100 милиона евра и преко 100 милиона евра. Овај индикатор показује концентрацију предузећа у извозу и увозу према описаним вредносним разредима по областима делатности (принцип претежности), односно проценат учешћа сваког од пет вредносних интервала у укупном броју извозника/увозника, као и у укупној вредности извоза/увоза Републике Србије.

Спољнотрговинска размена по броју земаља партнера и областима делатности. Циљ праћења спољнотрговинског промета по броју земаља партнера је да се сагледа са колико земаља иностраних партнера тргују домаћи извозници и увозници. Према броју земаља спољнотрговинских партнера, извозници и увозници су распоређени у одговарајуће групе, а након тога се исказују процентуална учешћа сваке од ових група у укупном броју извозника/увозника, као и укупној вредности извоза/увоза.

Спољнотрговинска размена са 20 најзаступљенијих земаља партнера према броју домаћих предузећа по областима делатности. Критеријум земље партнера у спољнотрговинској размени указује на најзначајније земље за домаће извознике и увознике. Као примарни критеријум узима се број извозника, односно увозника који тргују са најважнијим земљама партнерима, а као пратећи критеријум узима се вредност извоза/увоза остварена са тим земљама у посматраној години.

Број предузећа по земљама намене/пореkla и вредносним интервалима. Овај индикатор приказује спољнотрговински промет са свим земљама партнерима, разврстано по вредносним интервалима оствареног извоза, односно увоза. Примена критеријума земље партнера даје одговор на питање које су земље најважнији спољнотрговински партнери за домаће извознике и увознике. При томе се као примарни критеријум узима број извозника/увозника који тргују са најважнијим земљама партнерима, а као пратећи критеријум узима се вредност извоза/увоза остварена у трговини са тим земљама.

Спољнотрговинска размена по географским зонама, према броју предузећа и вредности. Овај индикатор показује број предузећа која учествују у спољнотрговинској размени са појединим земљама или зонама земаља, као и вредност те размене. Има за циљ да идентификује најзаступљенија извозна или увозна тржишта.

Спољнотрговинска размена по производима СРА2008 и економским активностима КД.
Критеријум размене по производима СРА2008 и економским активностима КД има за циљ да покаже које области КД су биле укључене у трговину сваке од група производа. Оне алоцирају трговину сваке од група производа према активности предузећа које учествује у спољнотрговинској размени.

Ниво репрезентативности података

Сва предузећа на територији Републике Србије (без УНМИК/Косово) која су остварила трговинску размену са иностранством су обухваћена овим комплексним статистичким обрачуном. Све статистичке јединице су разврстане по класификацији НАСЕ рев.2. Класификација делатности (КД) Републике Србије заснива се на класификацији делатности Европске Уније (НАСЕ рев.2). Структура те класификације је: до четвороцифарског нивоа (ниво групе) иста је као НАСЕ рев.2 а пета цифра се уводи како би се задовољиле специфичне националне потребе. Класификација делатности није класификација производа, али економске делатности креирају, односно стварају дате производе.

Усаглашеност са међународним препорукама, стандардима и праксом

Спољнотрговинска робна размена по карактеристикама предузећа Републике Србије је у потпуности усаглашена са међународним препорукама, стандардима и праксом. Прегледом статистичких истраживања јануар – децембар 2010. из *Уредбе о утврђивању њојединих статистичких истраживања* („Службени гласник РС“, број 104/09) уведена је класификација СРА2008. СРА2008 класификација издваја производе и услуге на тај начин да су јасно повезани са одређеном активношћу која је дефинисана у НАСЕ рев.2. Група за статистику спољне трговине Републичког завода за статистику сваке године прати промене које усваја одговарајућа радна група Евростата како би могли благовремено да их имплементирамо у своју праксу праћења робне размене по карактеристикама предузећа. На тај начин остварујемо одговарајући висок ниво хармонизације са Европском Унијом.

ОПИС ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСТРАЖИВАЊА

Органи за спровођење истраживања

Одговорни произвођач званичне статистике је Републички завод за статистику Србије. Управа царина је овлашћена за прикупљање спољнотрговинских података. Прикупљање података за регистар врши се преко Агенције за привредне регистре и других органа државне управе и посебних организација које воде регистре правних лица, као и подручних одељења Републичког завода за статистику.

Обавезност давања података

Република Србија је у обавези да прикупља и обрађује спољнотрговинске податке по карактеристикама предузећа. На састанцима Комитета за статистику спољне трговине Евростата, све земље се охрабрују да учествују у процесу прикупљања и обраде података робне размене по карактеристикама предузећа. Републички завод за статистику је спреман да доставља податке о трговинским карактеристикама предузећа Евростату чим добије изглед структуре слогова, које треба достављати за потребе COMEXT базе података Евростата. Детаљни подаци расположиви су у бази статистике спољне трговине и корисници могу на свој захтев добити те податке.

Роковник основних фаза спровођења истраживања, укључујући публикавање података

Подаци о робној размени по карактеристикама предузећа за претходну годину се објављују једном годишње и то крајем октобра у билтену „Спољнотрговинска робна размена Републике Србије по карактеристикама предузећа“.

ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

Упитник

Основни инструмент за прикупљање података у спољној трговини је царинска декларација. Изглед и начин попуњавања царинске декларације дефинисани су Правилником о облику, садржини, начину подношења и попуњавања декларације и других образаца у царинском поступку.

Упутство за попуњавање упитника

Упутство за попуњавање царинске декларације налази се у Правилнику о облику, садржини, начину подношења и попуњавања декларације и других образаца у царинском поступку („Службени гласник РС“, број 18/10).

Списак номенклатура и класификација које се користе у истраживању

Класификација делатности Европске Уније NACE рев.2 се у оквиру статистике спољне трговине односи на економску активност трговаца, тј. извозника и увозника. Може се наћи на званичном веб сајту Републичког завода за статистику у оквиру међународних класификација на адреси: http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=292_

Класификација делатности КД, која је прописана Уредбом о класификацији делатности („Службени гласник РС“, број 104/2009), је општи стандард према којем се врши разврставање предузећа, задруга, установа и других облика организовања у делатности. Примењује се у доношењу и праћењу мера економске и социјалне политике, у статистици, евиденцији, прикупљању, обради и публикавању података, научноистраживачком и аналитичком раду. Шифарник делатности се може наћи на званичној веб адреси Републичког завода за статистику у оквиру класификација, и то: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=412>

Геономенклатура 2007. Више детаља о геономенклатури је расположиво на следећој веб адреси: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/other_documents/geonom/index.htm

Списак публикација

Први резултати и методологија овог комплексног статистичког обрачуна објављени су у марту 2008. године у публикацији Републичког завода за статистику „Трендови“.

Од 2009. године Републички завод за статистику приказује основне резултате спољнотрговинског пословања по појединим карактеристикама предузећа у оквиру билтена „Спољнотрговинска робна размена Републике Србије по карактеристикама предузећа“. Билтен се објављује једном годишње и садржи коначне податке за претходну годину.

Контакт особе – Слободан Вучковић, локал 362
Наташа Трајковић, локал 236